

»Onko tehtävä luun- vai ydinsiirto?»

Artikkelissaan »Kielenhuoltomme tehtävistä» (Virittäjä 3/1972) Terho Itkonen omaksuu sen kannan, että »käyväksi kieleksi» täytyy tunnustaa esim. *kudossiirto* (s. 289). Tämä yhdyssana tuntuu tosiaan yksinään esiintyessään luontevalta, mutta miten se niveltyy muiden transplantaatiokirurgian *-siirto*-loppuisten termien sarjaan?

En ole huomannut kenenkään käyttävän spontaanisti nominatiivialkuisia yhdyssanoja »ihosiirto» tai »maksasiirto». Sen sijaan varsin moni kirjoittaa *kudossiirto* ja *munuaissiirto*. Kuten Itkonen huomauttaa, konsonanttivartalo sellaisenaan omaksutaan usein yhdyssanojen määräiteosaksi. Näin on laita, vaikka yksivartaloisista nomineista käytettäisiinkin saman jälkiosan määritteenä aina genetiivimuotoa. Tässä erikoistapauksessa kysymys kuuluu, onko kaikkien samaan semanttiseen sarjaan kuuluvien *-siirto*-loppuisten yhdyssanojen oltava määriteosaltaan identtisiä, siis aina genetiivissä, vai sallitaanko sellainen vaihtelu, että konsonanttivartaloisista sanoista käytetään konsonanttivartaloa, yksivartaloisista genetiiviä (samoin tietenkin *-e*-vartaloista, esim. *verensiirto*).

Jos hyväksytään jälkimmäinen vaihtoehto, täytyy tottua rinnakkaisuuksiin *luun- tai ydinsiirto*; *kudos-*, esim. *ihonsiirto*; *sydän- ja keuhkonsiirtospesialisti*. Olisi myös ratkaistava, miten suhtaudutaan »konsonanttivartaloisiin» **-eh-* ja **-ek-*nomineihin: *jännesiirto* vai *jänteesiirto*. Selvää on, että

nominatiivialkuisuutta ei voi enää yksinomaistaa; *verensiirto*, *ihonsiirto*, *luunsiirto* jne. ovat peruuttamattomasti vakiintunutta kieltä.

Yksinomaisen genetiivialkuisuuden haittana olisi sanojen pituus: *munuaisensiirto*, *elimensiirto*, *kudoksensiirto*, *sydämensiirto*, *ytimensiirto* jne.

Omasta mielestäni pieni pituuden lisä on vähäinen haitta sen rinnalla, että tässä erikoistapauksessa voitaisiin sopia *-siirto-*loppuisten yhdyssanojen koko sarjan morfologisesta samamuotoisuudesta. Kantaa ni vaikuttaa tietenkin suuresti se, että olen pyrkinyt lääketieteen ammattikielessä alusta alkaen vakiinnuttamaan transplantaatiota tarkoittavat *-siirto-*yhdyssanat ge-

netiivialkuisiksi. Silti en halua vastustaa sitä, että jonkin selvään semanttiseen sarjaan kuulumattoman yhdyssanan määriteosana on pelkkä konsonanttivartalo silloinkin, kun genetiivi olisi jäsenyysuhteen kannalta odotuksenmukainen. Saman jälkiosan sisältäviä yhdyssanoja tulisi kuitenkin tarkastella semanttisina sarjoina, ennen kuin ratkaistaan, tuleeko jonkin termin määriteosan olla nominatiivissa vai genetiivissä. Käytännössä on ymmärtääkseni vaikea saada kirjoittajia soveltamaan ohjetta, jossa operoidaan käsitteellä »konsonanttivartalo». Sanojen »vartalot» ovat suuren yleisön mielestä eksklusiivista kuvakieltä, johon on työläs perheä.

Esko Koivusalo